

Agendaformulier B&W-vergadering 28 november 2023

Portefeuillehouder	Harmjan Vedder - Agendaletter E		
Onderwerp	Nota Waardengedreven digitalisering: Ethische visie op het gebruik van data en technologie door de gemeente Enschede		
Openbaar	Openbaar: ja		
Organisatieonderdeel (cluster of afdeling)	Cluster CIO Office	Corsanummer:	2300074495
Schrijver	A.B.M. Rijnhart	Casenummer	BV23000394
Urgentie			
Raadsbesluit nodig	Nee		
Raad informeren	Ja		

Mee geadviseerd door	Ethische Commissie Enschede, Functionaris Gegevensbescherming, Marloes Grotenhuis en Ioana Lungu (team Juridische Zaken), Privacy Officers, Ben van Heijningen en Zarina Dihal-Chedi (Participatieteam), Annette Toonen (afdeling communicatie), Silvia van der Arend (financiën), Malu Hertzdahl (regisseur Open Enschede).
Advies gemeentesecretaris	

Conceptbesluit

Portefeuillehouder stelt voor om te besluiten om:

1. de Nota *Waardengedreven digitalisering. Ethische visie op het gebruik van data en technologie door de gemeente Enschede* vast te stellen;
2. de gemeenteraad te informeren over de Nota en via bijgevoegde brief uit te nodigen voor bespreking ervan.

Publieksvriendelijke samenvatting

De gemeente Enschede presenteert een Nota over een ethisch verantwoorde inzet van data en technologie. Dit document vormt de basis voor het maken van weloverwogen afwegingen en keuzes bij het gebruik van data en technologie. Het beschrijft hoe wij die afwegingen willen maken en wat daarvoor nodig is.

De razendsnelle digitale ontwikkelingen brengen uitdagingen met zich mee die wetgeving vaak niet kan bijbenen. Om ongewenste gevolgen te voorkomen, zet de gemeente zich in om risico's te beperken. Ethiek speelt hierbij een belangrijke rol. De gemeente streeft ernaar weloverwogen keuzes te maken die in lijn zijn met haar kernwaarden.

De Nota *Waardengedreven digitaliseren* benadrukt dat de gemeente dagelijks wordt geconfronteerd met ethische vraagstukken. Het plaatsen van camera's voor veiligheid roept bijvoorbeeld vragen op over privacy en hoe zit het met de digitalisering van de dienstverlening en de toegankelijkheid hiervan?

B&W besluit dd.

(In te vullen na de vergadering door loco-gemeentesecretaris)

Inleiding en voorgeschiedenis

Het college van BenW heeft in 2020 de Ethische Commissie Enschede opgericht, zoals aangekondigd in haar nota Datastrategie 2018. Sindsdien helpt deze commissie de gemeente Enschede met bewustwording, kennis en ontwikkeling van competenties op het vlak van ethiek. De commissie reflecteert op concrete casussen waar de gemeente tegen aan loopt, zoals de inzet van sensoren of een inkomensapp die inwoners helpt door hun inkomensgegevens te koppelen. Gaandeweg hebben de commissie, de concerndirectie en de CIO geconstateerd dat een Ethische Commissie niet voldoende is om een ethisch verantwoorde inzet van data en technologie te borgen. Bestuur en organisatie moeten zelf ook vaardiger worden in het maken van een zorgvuldige ethische afweging. Zij moeten de juiste hulpmiddelen daarvoor krijgen en een ethische afweging moet meer onderdeel worden van gemeentelijke processen.

Zodoende geeft de gemeente invulling aan haar wens om de kansen van de digitale transitie te benutten, en de risico's te verkleinen. Het geeft voor een klein deel invulling aan de opdracht van de raad om deze raadsperiode te komen tot integraal beleid Digitaal Enschede op basis van publieke waarden ([Document Enschede - motie 16 Volt e.a. Grip op Digitale Zaken - integraal beleid digitaal Enschede op basis van publieke waarden Zomernota 2023 aangenomen - iBabs RIS \(bestuurlijkeinformatie.nl\)](#)). Integraal beleid Digitaal Enschede, opgenomen als actie in de gemeentebegroting 2024, zal een veel bredere scala aan onderwerpen omvatten dan de ethische visie.

Gewenst effect van het besluit in relatie tot de strategische opgaven

De gemeente Enschede stelt een Ethische visie en werkwijze vast zodat bestuur en organisatie beter toegerust worden voor het maken van zorgvuldige ethische afwegingen bij de inzet van data en technologie.

- College, raad en medewerkers worden zich daardoor meer bewust van de afwegingen die zij moeten maken en beschikken over de benodigde kennis.
- Verantwoordelijkheden zijn duidelijk omschreven.
- Kennisontwikkeling gebeurt via trainingen en een intern Ethisch Netwerk.
- Methoden zijn beschikbaar om de afweging van waarden en belangen zorgvuldig te maken.
- Door transparant te communiceren over die methodische afwegingen, hoopt de gemeente bij te dragen aan inzicht en begrip bij inwoners.

Hiermee geeft de gemeente invulling aan haar wens om de kansen van de digitale transitie te benutten, en de risico's te verkleinen en concreet aan doel 3 (actie 2) van het begrotingsprogramma Samenleving en bestuur 2023. De ethische visie draagt bij aan de strategische opgave Open Enschede maar ook aan de andere strategische opgaven, omdat binnen alle opgaven veel data en digitale mogelijkheden worden gebruikt.

Argumenten

1.1 Door de Nota vast te stellen spreekt het college uit dat zij het belangrijk vindt dat de gemeente Enschede op ethisch verantwoorde wijze om gaat met data en technologie.

We lopen als stad en samenleving het risico dat het gebruik van data en technologie ongewenste gevolgen heeft omdat we nog niet de hele impact kunnen overzien. Digitale ontwikkelingen gaan namelijk zo snel dat wetten en regels niet mee kunnen veranderen in hetzelfde tempo.

Een gedeeld ethisch waardenkader met bijbehorende werkwijze kan ons helpen op een verantwoorde manier om te gaan met data en technologie en weloverwogen keuzes te maken: zodat wij waardengedreven digitaliseren en de normen en waarden die wij als stad belangrijk vinden ook zoveel mogelijk borgen. De concrete werkwijze voor bestuur en organisatie maken wij onderdeel van onze bestaande gemeentelijke processen en wij zorgen voor passende hulpmiddelen, rollen en vaardigheden. Zodra Europese en nationale kaders gereed zijn, bijvoorbeeld de Europese wetgeving die in de maak is rondom de inzet van A.I., passen wij natuurlijk ook onze visie en werkwijze daarop aan.

1.2 Het college van BenW wil op basis van de vastgestelde Nota in gesprek met de raad over de visie en werkwijze waarmee bestuur en organisatie worden toegerust voor het maken van een ethische afweging. Dat gesprek draagt bij aan bewustwording en draagvlak.

Het Rathenau Instituut wijst in haar rapport *Raad weten met digitalisering* op het belang van lokale politieke bemoeienis met de inzet van digitale technologie in de gemeente en de belangrijke opdracht die hier ligt voor de gemeenteraad. (<https://www.rathenau.nl/nl/kennis-voor-transities/raad-weten-met-digitalisering>).

De Nota biedt de basis voor een goed gesprek 28 november 2023 in het college en 15 januari 2024 in de gemeenteraad, Commissie Bestuur en Middelen.

Risico's

Vaststelling van de nota suggereert dat de visie en werkwijze voor langere tijd gelijk blijven, terwijl de digitale ontwikkelingen heel snel gaan en gewerkt wordt aan wet- en regelgeving. De visie en werkwijze dragen bij aan commitment van college en raad eraan en transparantie naar de stad. Voor nieuwe inzichten blijft ruimte. Al doende leren wij, samen met partners in de stad, waaronder de kennisinstellingen die zijn vertegenwoordigd in de Ethische Commissie. Evaluaties zorgen dat het een terugkerend onderwerp blijft. De goede landelijke contacten die Enschede op het vlak van digitalisering en ethiek heeft, zorgen dat we dicht op de ontwikkeling van wet- en regelgeving zitten.

Kosten en financiële dekking van het voorstel

Als de ethische visie en werkwijze door college en raad worden vastgesteld beschikken bestuur en organisatie voortaan over een gemeenschappelijk (handelings)kader, aanvullend op de bestaande Ethische Commissie en ambtelijke ondersteuning.

Bestuur en organisatie gaan leren om te handelen volgens deze visie en werkwijze op het moment dat zij gebruik maken van data en technologie. Zij worden daarbij ondersteund door het interne Ethisch Netwerk en kunnen trainingen volgen (bekostigd via het opleidingsbudget). Om de uitvoering van de nota en het leerproces te versnellen, kan overwogen worden om (tijdelijk) budget vrij te maken om extra trainingen in te kopen en medewerkers en managers (tijdelijk) te ondersteunen bij het opstellen van hun DPIA's en ethische analyses.

Afweging en alternatieven

De gemeente Enschede kan er voor kiezen om te wachten tot er Europese of landelijke wet- en regelgeving komt. Hoewel op onderdelen wetgeving in de maak is, zullen wetten en regels nog jaren lang achter de snelle digitale ontwikkelingen aan blijven lopen. Het aantal toepassingen van bijvoorbeeld sensoren en algoritmes zal alleen nog maar verder en sneller toenemen. En daarmee het aantal vragen over de negatieve impact ervan op individuen en samenleving. Het lijkt dus tijd om in actie te komen, zoals ook de raad opdraagt in haar motie *Grip op digitale zaken*.

Een afwachtende houding heeft als risico dat de gemeente onvoldoende inzicht heeft in dilemma's die spelen in de dagelijkse praktijk. Het risico ook dat er een minder zorgvuldige afweging wordt gemaakt, met oog voor alle belangen en de impact van besluiten. Bij de inzet van drones in Enschede heeft het college in juni 2021 bijvoorbeeld al besloten om ethische kaders mee te nemen, gebaseerd op reflecties van de Ethische Commissie.

Participatie

De Ethische Commissie en haar experts zijn meerdere keren geraadpleegd bij de totstandkoming van de ethische visie. De commissie maakt ook deel uit van de beschreven werkwijze, nu en in de toekomst. Inwoners worden actief geïnformeerd over de visie en werkwijze. Input van inwoners wordt opgehaald tijdens de totstandkoming van het integraal beleid Digitaal Enschede en kan tot aanpassing van de ethische visie leiden. Dit past bij de adaptieve en lerende insteek van de visie. Over de inzet van sensoren en algoritmes verstrekt de gemeente informatie via een toekomstig sensorenregister en algoritmeregister. De Ethische Commissie publiceert haar reflecties op concrete casussen op www.enschede.nl/ethische-commissie. Per project/casus beoordelen we of en hoe actief inwoners worden betrokken. Dit hangt af van de casus en belanghebbenden.

Communicatie met direct betrokkenen:

De nota versturen wij actief naar alle direct betrokkenen en wordt gepubliceerd op de webpagina over het werk van de Ethische Commissie.

Interne communicatie

De nota versturen wij ook actief naar alle intern betrokkenen, plaatsen wij op de Intens Kennisbank en bespreken wij binnen relevante afdelingen.

PR over besluit:

Nee.

Persbericht, ja of nee:

Nee.

Vervolg

- Gesprek met de raad over Nota *Waardengedreven Digitaliseren* (Commissie Bestuur en Middelen, 15 januari 2024)
- Parallel daaraan flexavond met de raad over digitalisering, als onderdeel van proces richting integraal beleid Digitaal Enschede (5 februari 2024).

Bijlage(n)

	Omschrijving	College	Raad	Niet actief publiceren	Geheim
230003474	Nota <i>Waardengedreven Digitalisering. Ethische visie op het gebruik van data en technologie door de gemeente Enschede.</i>	Ja	Ja	Nee	Nee
2300078114	Brief aan de raad	Ja	Ja	Nee	Nee